

al mateix temps invadis el capitell de la columna lo suficientment apartat de les arestes pera que sa càrrega màxima pogués ser resistida per la calissa de que estàn construïdes les columnes, de més tenacitat que les usades en lo restant de la construcció, càrrega que arriba a 45 Kg. per cm.² en una de les arestes».

La inspecció del estat actual de les columnes de la Catedral confirma en absolut el resultat dels estudis teòrics: les columnes comprimides per esforços descentrats produeixen una flexió y s'curven ab la convexitat cap a la nau major, tal com indica el càlcul.

Son interessants aqueixos nous horitzons dels estudis arqueològics, que s'auxilien sovint de les ciències que semblen d'ells més apartades, com la mecànica y la química. — J. P. y C.

R. DE LASTEYRIE. — *L'Architecture religieuse en France a l'époque romane, ses origines, son développement.* — Paris, 1912.

Es ben sabut que la nostra arquitectura catalana s'extén més enllà dels Pirineus y que els arqueòlegs francesos, per tenir avuy dintre llurs límits geogràfics terra catalana, colaboren sovint en la nostra tasca. Això fa que sigui impossible la publicació d'un llibre que s' refereixi a l'art que ha florit en les terres avuy franceses, sense que s'parli del nostre art català. Per això ns cal recullir aquí les varies coses que s' refereixen a l'arquitectura catalana, del llibre sobre el romànic francès publicat per un home de tanta autoritat com M. de Lasteyrie.

Un problema interessant de l'història de l'art romànic es el del renaixement escultòric. Se sab com aquest art havia quasi desaparegut després de la darrera decadència de la civilització romana. Sols grolleres formes decoratives y barbres representacions de la figura humana apareixen de tart en tart a les iglesies.

La refflorida d'aquell art se fa al mig-dia entre els Pirineus y la Loire, y l'obra datada més antiga, coneguda en terra francesa d'avuy, es la llinda de l'iglesia rossellonesa de Sant Genís les Fonts, que data de l'any 24 del regnat del rey Robert, o sigui de l'any 1020 (1). M. de Lasteyrie relaciona aqueixa obra ab l'anàloga de Sant Andreu de Sureda y ab l'escola que s' desenrotlla lentament a la Catalunya de l'altre costat del Pirineu y que s'ha conservat a Arles del Tech, a Sant Miquel de Cuxà, Sant Feliu d'Amunt, Cornellà de Conflent y Sant Joan lo Vell, fins arribar a les escultures datades dels monuments funeraris de Guillem Jorda († 1186) y de F. de Soler († 1203), guardats al claustre d'Elna.

Aqueixa escola rossellonesa que existia al comensament del segle XI en un cap del Pirineu, sembla treballar seguint la serra durant tota l'època romànica. Obra seva foren els timpans de Sant Bertran de Cominges, de Valcabrera, de Sant Aventí, en l'alta Garona, d'Oloron, de Mimizan (Landes) y de Molaas (Baix Pirineu), notables per sa factura seca y arcaica, encara que algun d'ells no dati més que del segon y fins del tercer quart del segle XII.

Aqueixa escola pirinenca tenia probablement, segons M. Lasteyrie, son centre principal a Tolosa.

Després d'aquell aspecte importantíssim del nostre renaixement artístic del segle XII, hi son citades totes aquelles manifestacions arquitectòniques en que la nostra terra té quelcom de típic, de propi dintre la gran corrent universal de l'art romànic. Així les formes curioses dels plans, com l'iglesia de doble absi de Montbolo, l'interessantíssima de pla triangular de Planes, la de Sant Martí del Canigó, com la de Cornellà de Conflent, imitació dels plans que l'Ordre del Cistell aixecava en terres de Provensa; la disposició y situació dels campanars y claustres, la decoració de portalades y capitells; la ferramenta en espiral de la nostra fusteria com les portes de Serralonga, Sant Feliu d'Amunt y Marcevol, en el Rosselló; les curioses de les piles baptismals y dels nostres antependis, pintats y daurats o fets de bella obra d'orfebreria y argenteria.

L'obra de M. de Lasteyrie ocupantse de l'Arquitectura romànica de França, deurá ser consultada per tothom que vulgui aclarar la història de la nostra arquitectura catalana. — J. P. C.

REVISTES

— *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras.* — Barcelona. — J. RUBIO DE LA SERNA: *La época de la Tene, 2.ª del hierro, en Transilvania y en la península ibérica* (janer-mars, 1911). — J. MAS: *Notes sobre antics pintors a Catalunya* (octubre-desembre, 1911; janer-setembre, 1912).

(1) Vegis la reproducció y descripció d'aquesta llinda en: *L'Arquitectura romànica a Catalunya*, per Puig y Cadafalch, Falguera y Goday, pp. 555 y 561 a 565.

Dona una serie interessant de notes sobre pintors catalans, desde 1151 a 1738. — J. BOTET Y SISÓ: *Noticia del volúm tercer del «Tratado de las monedas labradas en el principado de Cataluña, por el Dr. D. Josef Salas»* (janer-mars, abril-juny, 1912). Interessantíssima exposició del volúm inèdit del ilustre numismàtic català.

— *Boletín de la Real Academia de la Historia*. — Madrid. — A. DEL ARCO: *Un nuevo monumento románico en Tarragona* (febrer, 1912). Se refereix a l'església de Ntra. Sra. del Miracle, edificada a darreries del segle XI o començaments del XII. — A. DEL ARCO: *Hallazgo arqueológico en Tarragona* (juny, 1912). Se refereix a una estatua femenina incompleta. V. l'addendum al treball de Mr. Albertini, en el present ANUARI, *Sculptures antiques du Conventus Tarraconensis*. — J. R. MÉLIDA y Marqués de CERRALBO: *El mosaico emporitano del sacrificio de Ifigenia* (juliol-agost, 1912).

— *Boletín de la Sociedad Española de Excavaciones*. — Madrid. — N. SENTENACH: *Los grandes retratistas en España* (1.er trimestre, 1912). S'ocupa d'iconografia catalana y reproduceix uns fragments de la taula dels Concellers d'en Dalmau.

— *Bulletí de la Societat Arqueològica Luliana*. — Palma de Mallorca. — M. FERRÁ: *Els portals de Sta. Eulalia* (mars, 1912). — *Bab-Al-Kofal (Puerta de Santa Margarita)*, (any 1912, p. 55). — S. ROS: *Fundació del Monestir de Santa Catherina de Sena* (any 1912), ps. 122 y 142).

— *Bulletí del Centre Excursionista de Catalunya*. — Barcelona. — J. DANÉS: *La vall y el monestir de Sant Joan de les Abadeses* (juny, 1912).

— *Bulletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages*. — Manresa. — O. MIRÓ: *La iconografia d'Eva y el retaule de la Santíssima Trinitat de la Sèu de Manresa* (any 1911, p. 105). — J. SERRET Y ARBÓS: *El frontal florentí de la Sèu de Manresa: Qui'n feu la donació y en quina data* (any 1911, p. 185).

— *Bulletin archéologique du Comité des travaux historiques et scientifiques*. — París. — E. BONNET: *Les sarcophages chrétiens de l'église Saint-Felix de Gérone et l'école arlésienne de sculpture funéraire* (1.re livraison, 1911).

— *Bulletin Hispanique*. — Burdeus. — P. PARIS: *L'archéologie en Espagne et en Portugal* (janer-mars, 1911). S'ocupa de les pintures rupestres prehistòriques de Catalunya y d'Aragó. — M. CAZURRO: *Quelques fragments de vases ibériques d'Ampurias* (janer-mars, 1911). Traducció de Mr. E. Albertini de la nota, *Fragments de vasos ibèrics d'Ampuries*, publicada per el Sr. M. Cazorro al volúm II del nostre ANUARI. — L. CH. WATELIN: *Le site antique de Costig (Ile de Majorque)* (abril-juny, 1912).

— *Bulletin Monumental*. — París-Caen. — E. LEFÈVRE-PONTALIS: *Les plans des églises romanes bénédictines* (n.º 5-6, 1912). L'única església catalana del tipu que hi ha esmentada, es la Sèu de Tarragona. També cita com un exemple de transeptes benedictins, ab absidioles d'igual fondaria, el de Ripoll.

— *Bulletin des Musées Royaux*. — Bruseles. — E. DE PRELLE: *Spallières et rondelles au XIVe siècle* (juny, 1912). Publica una miniatura d'un ms. de la Biblioteca Reyale de Bèlgica, aont se representa el combat del comte de Daphus ab el Rey d'Aragó. — G. MACOIR: *Un fusil espagnol à la miquelet avec platine signée d'Antonio Rovira, arquebusier d'Igualada*.

— *Estudis Universitaris Catalans*. — Barcelona. — SERRA Y VILARÓ: *Nostra dona de la Claustra* (vol. IV, p. 483). — ***: *Un retaule català del Monestir del Sinai* (vol. VI, p. 92). V. en la Crònica Arqueològica *El retaule Català del Sinai*. — J. SANCHIS Y SIVERA: *Pintores medioevales en Valencia* (vol. VI, ps. 211 y 296). Recull importantíssim de documents referents a pintors del segle XIV que varen residir o neixer a Valencia.

— *L'Antropologie*. — París. — H. BREUIL y H. OBERMAIER: *Les premiers travaux de l'Institut de Paléontologie humaine* (novembre-desembre, 1911 y janer-febrer, 1912). Parla dels treballs dels Srs. Breuil y Cabré a les regions meridionals de la península ibèrica.

— *L'Arte*. — Roma. — E. MANCERI: *Stalli corali in Sicilia* (mars-abril, 1911). Se refereix als entalladors catalans que anaren a Sicilia a treballar en la fusteria dels chors catedrals.

— *L'Art Décoratif*. — París. — P. LAFOND: *La ferronnerie espagnole* (desembre, 1911 y febrer, mars y maig, 1912). Se refereix a les reixes de la Sèu de Barcelona.

— *La Bibliofilia*. — Florencia. — L. S. OLSCHKI: *Quelques manuscrits fort précieux* (mars, 1912). Parla d'un ms. català dels segles XVI y XVII, que conté els *Privilegis* de la ciutat de Valencia. Magnífica figura de Sta. Caterina, orlada; 32 inicials miniaturades y nou pintades ab colors. Enquadernació riquíssima en pell de Rússia.

— *Museum*. — Barcelona. — *El desaparecido retablo de San Antonio Abad* (n.º 1, 1911). — Se refereix a la famosa taula de Pau Vergós, del segle XV, perduda durant la setmana tràgica

de 1909. — L. TRAMOYERES: *El arte flamenco en Valencia. Una tabla inédita del siglo XV* (n.º 3, 1911). — P. QUINTERO: *El mosaico de carácter romano en España* (n.º 4, 1911). S'ocupa d'alguns mosaïchs de Tarragona, Empuries y Barcelona. Hi ha reproduccions. — E. MORERA: *Estatuaria romana en el museo de Tarragona* (n.º 4, 1911). — L. D[OMENECH] y M[ONTANER]: *Restos romanos de Tarragona* (n.º 5, 1911). — B. BASSEGODA: *Nota arqueológica* (n.º 6, 1911). Tracta de la casa dita del gremi de calderers, de Barcelona, afectada per la Reforma. — J. GUDIOL: *Una casulla del Museo de Vich* (n.º 10, 1911). — J. GUDIOL: *A propósito del «Textus argenti» de la catedral de Vich* (n.º 2, 1912). Reprodueix les hermoses cobertes de plata. — A. MASRIERA: *Una necrópolis romana en Reus* (n.º 4, 1912). — P. QUINTERO: *Los asuntos profanos en los asuntos de las iglesias españolas* (n.º 4, 1912). Reproduccions de Ripoll, Santa Maria del Estany, Sant Benet de Bages, Tarragona, Santes Creus y Barcelona. — C. DE BOFARULL: *Encajes a mano* (n.ºs 5 y 9, 1912). Reprodueix models de puntes catalanes antigues. — A. L. MAYER: *Pinacoteca de Munich. Los cuadros españoles recientemente adquiridos* (n.º 8, 1912). Reprodueix dues taules que considera d'autor català, executades vers el 1500. Procedeixen de Nàpols y han estat atribuïdes a l'escola lombarda. — S. SANPERE y MIQUEL: *Ferrer Basa* (n.º 10, 1912). Resum de conferencies donades per l'autor a l'Ateneu de Madrid, ab nombroses reproduccions. — J. GUDIOL: *San Cucufate del Vallés* (n.º 12, 1912). Descripció de les riqueses artístiques del monestir ab magnífiques reproduccions.

— *Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa*. — Barcelona. — F. DURÂN: *Notas arqueológicas é históricas sobre los castillos feudales en Cataluña* (n.º 65, 1912).

— *Revue archéologique*. — París. — H. BREUIL: *L'âge des cavernes et roches ornées de France et d'Espagne* (mars-abril, 1912). Se refereix a les pintures rupestres de la banda oriental y meridional de la península ibèrica.

— *Revue de l'Art Chrétien*. — París. — A. MAYEUX: *Cloche du beffroi de Perpignan* (maig-juny, 1911).

— *Ruscino*. — Perpinyà. — F. P. THIERS: *Rapport sur les fouilles de Castel-Roussillon* (n.ºs de mars y desembre, 1911). V. la nota de la present CRÒNICA, *Les excavacions de Castell-Rosselló*. — P. PUIGGARÍ: *L'église Saint-Jean-le-Vieux, à Perpignan* (mars, 1911). — J. MASSOT: *Découverte de monnaies gauloises et de monnaies romaines à Bonpas* (mars, 1911). — J. SARRÈTE: *Découvertes archéologiques à Palau-del-Vidre* (mars, 1911). — L. DURAND: *Note sur les dernières frappes de la Monnaie de Perpignan* (juny, 1911). Fixa la darrera data d'acunyació de moneda a Perpinyà. — J. SARRÈTE: *La Vierge aux deux reptiles de Vinça* (setembre, 1911). Pertany entre 'ls segles XIV y XV. L'autor la relaciona ab la Verge del Claustre de Solsona y ab una existent al Museu de Vich. Dona una reproducció. — P. VIDAL: *Le bénitier de l'église d'Elné* (desembre, 1911). Tracta de probar que 'l beneiter havia servit de renta-mans, s'apunta l'idea de que, anteriorment, hagués estat un altar pagà del segle primer, com el de Pézilla-de-la-Rivière. — ***: *L'antique cité de Ruscino* (desembre, 1911). — J. SARRÈTE: *Vièrges ouvertes, Vièrges ouvrantes et la Vierge ouvrante de Palau-del-Vidre* (n.ºs 1 y 2, 1912). — J. MASSOT: *Note sur les Monnaies trouvées à Castell-Rossello* (n.ºs 1 y 2, 1912). V. *Les excavacions de Castell-Rosselló* en aquesta mateixa CRÒNICA.

— *The New York Herald*. — París. — *Un beau marbre du couvent de Poblet*. (Suplement d'art, 15 desembre de 1912.) Representa un cavaller armat que formava part d'un baix-relleu funerari.

— *The Burlington Magazine*. — Londres. — J. PIJOAN: *A re-discovered school of romanesque frescoes* (maig, 1911). Se refereix a les pintures murals catalanes de les quals ne dona reproduccions. — J. PIJOAN: *A signed triptych by Bartolomé Bermejo at Acqui* (octubre, 1912). — J. PIJOAN: *Iberian sculpture* (novembre, 1912). Publica una reconstrucció de la *dama d'Elx* del Museu del Louvre.